

Elżbieta Włodek

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. ks. J. Twardowskiego w Bochni

MARZENIA UCZESTNIKÓW WARSZTATÓW TERAPII ZAJĘCIOWEJ

Streszczenie

Wstęp. Niewątpliwie, droga człowieka do budowania osobistego szczęścia rozpoczyna się w chwili formułowania własnych marzeń. Szczególnego znaczenia dla praktyki rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnością intelektualną, nabiera znajomość marzeń tej grupy. Osoby te, często nie uświadamiają sobie istnienia własnych marzeń lub nie potrafią samodzielnie zaplanować skutecznego sposobu ich realizacji.

Cel pracy. Główny cel dotyczył uzyskania wiedzy na temat marzeń dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną,

Material i metody. Badaniami objęto 60 osób niepełnosprawnych intelektualnie będących uczestnikami WTZ w Bochni oraz Nowym Sączu. Podstawową metodą badań był sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem ankiety „Mam marzenia” w opracowaniu W. Otrębskiego.

Wyniki i wnioski. Uzyskane rezultaty umożliwiły poznanie pragnień grupy badawczej w kategorii marzę by mieć, marzę by umieć, marzę by się stać. Wsparcie osób niepełnosprawnych w ich dążeniach, wizjach, wyrażanych celach życiowych, pozwoli z jednej strony uczynić osoby te podmiotem oddziaływań rehabilitacyjnych, z drugiej zaś, będzie gwarancją skuteczności podejmowanych działań prowadzących do osiągnięcia przez osobę upośledzoną osobistego szczęścia.

Słowa kluczowe: marzenia, niepełnosprawność intelektualna, aktywizacja społeczno-zawodowa

Dream study of disabled adults

Introduction. Formulating one's dreams is a human way to build individual personal happiness. Gaining knowledge about the dreams of people with intellectual disabilities takes on particular importance in the practice of the vocational rehabilitation this group. A mentally disabled person often does not realize the existence of dreams or is unable to plan an effective way to achieve them.

Purpose. The main aim of the study was to acquire knowledge about the dreams of mentally retarded adults.

Materials and methods. The study involved 60 people with intellectual disabilities who are participants from sheltered workshops located in Bochnia and Nowy Sącz. The data was collected using a diagnostic survey questionnaire: "I have a dream" - developed by W. Otrębski

Results and conclusions. The results made it possible to understand the desires of the research group in the categories: the dream to have, the dream to be able, the dream to be. The study enables more support for people with disabilities in their efforts, visions, and expressed life goals. The study makes the disabled person a participant in rehabilitation process and guarantees the effectiveness of the activities leading to the achievement of their personal happiness.

Keywords: dreams, intellectual disability, socio-professional activation

1. Wprowadzenie

Niewątpliwie, droga człowieka do budowania osobistego szczęścia rozpoczyna się w chwili formułowania własnych marzeń. Marzenia stanowią ważną częścią życia każdego człowieka, nadają sens istnieniu, pozwalają na obieranie celów oraz ich realizację i spełnienie. Oddawanie się marzeniom przypisuje się najsilniej okresowi dzieciństwa i młodości, niemniej jednak ich istotności dla rozwoju człowieka nie można bagatelizować i umniejszać w późniejszych etapach życia.

Czym zatem są marzenia? W słowniku języka polskiego pojęcie „marzenie” definiowane jest następująco: „powstający w wyobraźni ciąg obrazów odzwierciedlających pragnienia, często nierealne; (...), przedmiot pragnień i dążeń; (...), ciąg myśli i wyobrażeń, powstających podczas snu, nie podlegających prawom logiki; marzenie senne, sen” (Dubisz, 2008 s.573). W ujęciu Dymary, marzenie to „aktywność wyobrazeniowo-myślowa, której przedmiotem jest zaspokojenie pragnień, dążeń, zamierzeń dotyczących własnego życia, często ściśle osobistego” (Dymara, 1999, 31).

W niektórych leksykonach i encyklopediach definicje marzenia przybierają charakter enigmatyczny, eklektyczny wręcz deprecjonujący. Ujmuje się je jako: fantazjowanie, rojenie, fanaberie, przypadkowe kojarzenia, bezładny ciąg myśli, utratę poczucia realności, utopię, kaprys, ucieczkę od kłopotów, romantyzm, konfabulację (Pilch, 2004).

Biorąc pod uwagę poziom świadomości w trakcie snucia wyobrażeń marzenia dzieli się naienne (na jawie) oraz senne. Marzeniom dziennym towarzyszy pełna świadomość oraz znaczna rozpiętość czasowa (mogą dotyczyć przeszłości, teraźniejszości oraz

przyszłości). Ich treści dotyczą najczęściej relacji społecznych, sukcesów czy też silnie emocjonujących wydarzeń (Mądry, 2010).

Szczególnie wiele uwagi marzeniom dziennym poświęcił Singer, według którego:

zakres zjawisk, które można zaliczyć do marzeń dziennych, jest ogromny - od chwilowych, ulotnych skojarzeń, wywołanych bodźcami zewnętrznymi, poprzez szczegółowe, drobiazgowo wspomnienia zdarzeń minionych, fantazje, przetwarzające dane z przeszłości w skojarzenia nowego typu, aż do przewidywania zdarzeń przyszłych drogą czy to dziwacznej, czy to twórczej reorganizacji nagromadzonych od dawna informacji, marzeń i nadziei (Singer, 1980,18).

Marzenia senne natomiast przypominają halucynacje. Charakteryzuje je brak ciągłości, zmienność powodujące trudności w odbiorze a ich wystąpienie oraz treść tylko częściowo podlega wpływowi podmiotu marzącego (Mądry, 2010).

Przedmiotem moich rozważań będą marzeniaienne rozumiane jako obraz myślowy czegoś wyobrażającego przedmiot pragnień i dążeń; dążenie, pragnienie. Rozpatrywać będę marzenie jako wizję, siłę sprawczą możliwą i pożądaną do urzeczywistnienia pewnych celów, planów i wartości.

Marzenia wpływają znacząco na samorozwój i funkcjonowanie człowieka. Potwierdzają to dogłębne badania mózgu człowieka dowodzące szczególnego znaczenia i wpływu marzeń dla wszechstronnego rozwoju człowieka (Dryden, 2000; Szurawski, 2008). Znajomość wartości i roli marzeń powinna mieć zatem swoje implikacje praktyczne we wszelkiej działalności edukacyjnej, psychologicznej, rehabilitacyjnej i terapeutycznej, podmiotem oddziaływań których jest jednostka rozwijająca swoje możliwości, przekraczająca siebie. Marzenia są „motorem” rozwoju, dającym siłę i energię do działania. Uwidacznia się to szczególnie w sytuacjach, kiedy z marzeń wynikają cele, których osiągnięcie w danym momencie przekracza możliwości jednostki, a ich osiągnięcie będzie wymagało transgresji, wypracowania nowych możliwości, umiejętności, sposobów działania. Obuchowski wskazuje, iż marzenia stają się imperatywem działania, niezależnie bowiem od przeszkód człowiek realizuje je z uporem.

Szansę naszego życia możemy zrealizować wówczas, gdy na długo przedtem wiemy, kim jesteśmy i jakie rzeczy potrafimy i chcielibyśmy przekształcić w realizację własnej osoby. (...) Marzenie - zanim uzyska swój kształt, nie jest przecież niczym

więcej niż tylko ogólną formułą naszego życia określającą to, co najważniejsze dla nas w ogóle. To jego związek z całą osobą sprawia, że realizujemy je z takim uporem i spełniając nie oczekujemy niczego od nikogo. Czynimy to dla siebie. (...) Czynimy to, gdyż tak nam trzeba czynić. I to jest jedynym powodem. Powodem dla którego warto żyć (Obuchowski, 1993, s.181).

Szczególnego znaczenia dla praktyki rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych intelektualnie nabiera znajomość marzeń tej grupy osób przez nich samych, ich terapeutów, opiekunów ale również ich rodziców i przyjaciół. Osoba z niepełnosprawnością intelektualną, zwłaszcza z głębszym stopniem zaburzeń bardzo często nie uświadamia sobie istnienia własnych marzeń - a jeżeli te pojawiają się - nie potrafi samodzielnie zaplanować skutecznego sposobu ich spełnienia. Słabo rozwinięte procesy wolicjonalno-motywacyjne, zaburzenie i osłabienie funkcjonowania procesów poznawczych, brak umiejętności planowania długofalowych celów, pokonywania sytuacji trudnych - to tylko wybrane problemy, które mogą łatwo udaremnić osobie z niepełnosprawnością intelektualną realizację własnych pragnień i dążeń. Często też, marzenia które snują osoby z upośledzeniem umysłowym są nierealne do osiągnięcia, co związane jest z brakiem obiektywnej oceny własnych możliwości i adekwatności pragnień z faktycznymi możliwościami.

Niewątpliwie, w życiu każdego człowieka wiele zaczyna się od marzeń. Dla wielu z nas właśnie marzenia są źródłem aspiracji, celów życiowych, dążeń osobistych; uświadamiają nam nasze życiowe szanse, stanowią największą siłę, dzięki której planujemy, pokonujemy, zdążamy, realizujemy, osiągamy.

Pracując z osobami z niepełnosprawnością intelektualną wchodzącymi w dorosłość często zastanawiamy się jakie są ich marzenia, aspiracje; jakie względy, racje decydują o ich dalszej aktywności życiowej, równocześnie uzmysławiamy sobie konieczność uświadamiania tym osobom czym są marzenia i jaki jest ich wpływ na kształtowanie postaw wobec życia, realizację zadań życiowych czy też samourzeczywistnianie.

2. Metodologia badań własnych

Cel badań

Podstawowy cel badawczy dotyczył uzyskania wiedzy na temat marzeń dorosłych osób upośledzonych umysłowo. Z celu głównego wynikał bezpośrednio cel praktyczny,

który odnosił się do wskazania możliwości poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnością intelektualną będących uczestnikami Warsztatu Terapii Zajęciowej.

Pytania badawcze

W trakcie przygotowywania badań sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jakie są pragnienia osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w wymiarze: „Marzę by mieć”?
2. O nabyciu jakich umiejętności marzą badane osoby?
3. Kim w przyszłości chcieliby się stać uczestnicy Warsztatu Terapii Zajęciowej?

Metody, techniki i narzędzia badawcze

Podstawową metodą prowadzonych badań był sondaż diagnostyczny, który umożliwił dokładne poznanie marzeń badanych osób. W ramach tej metody zastosowano technikę ankietową pt. „Mam marzenia” w opracowaniu W. Otrębskiego. Ankieta się z 3 pytań: - marzę by mieć, - marzę by umieć, marzę by się stać.

Przebieg badań i dobór grupy

Badania przeprowadzone zostały w pierwszej połowie 2012 roku. Grupę badawczą wyłoniono spośród uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej w Bochni oraz Nowym Sączu (WTZ „MADA”). O doborze osób do grupy badawczej zdecydowały następujące kryteria:

- uczestnictwo w zajęciach prowadzonych przez Warsztat Terapii Zajęciowej
- niepełnosprawność intelektualna

Realizacja badań została poprzedzona udziałem badanych osób w zajęciach pt. „Mam marzenia” wchodzących w cykl programu „Jestem dorosły-Chcę pracować” w opracowaniu W. Otrębskiego. Osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności umysłowej wypełniały ankietę samodzielnie. W przypadku osób z głębszą niepełnosprawnością umysłową celem wyrażenia własnych pragnień proponowano narysowanie swojego marzenia lub wklejenie odpowiedniej ilustracji tematycznie związanej z ujawnianym marzeniem. Osoby te pracowały z pomocą rodziców lub instruktorów terapii zajęciowej.

Charakterystyka badanej grupy

Badaniami zostało objętych 60 osób z niepełnosprawnością intelektualną będących uczestnikami Warsztatów Terapii Zajęciowej. Szczegółowe dane dotyczące płci, wieku oraz stopnia upośledzenia umysłowego badanych przedstawia tabela 1.

Tab.1. *Charakterystyka badanej grupy*

Informacje o badanych (N=60)	N	%
Płeć:		
Mężczyźni	35	58,3
Kobiety	25	41,7
Wiek:		
22-27	33	55,0
28-34	16	26,7
35-40	11	18,3
Stopień niepełnosprawności intelektualnej:		
Lekki	10	16,7
Umiarkowany	31	51,7
Znaczny	19	31,7

Źródło: opracowanie własne

Analiza powyższych danych wskazuje, iż w badanej grupie nie występuje zdecydowane zróżnicowanie pod względem płci. Ponad połowa badanych to mężczyźni (58,3%), kobiety stanowią 43% ogółu badanych osób. Wiek badanych zawiera się w przedziale od 22-40 lat, przy czym najliczniejszą grupę (55,0%) stanowią osoby wieku od 22-27 lat (N=33), najmniejszą natomiast osoby w przedziale 35-40 lat (18,3%) - jest to zarazem grupa najstarszych wiekiem osób przebywających w WTZ. Tak więc w skład badanej grupy wchodzi osoby będące we wczesnym oraz średnim okresie dorosłości.

Grupa badawcza wykazuje znaczne zróżnicowanie ze względu na orzeczone badaniem psychologicznym stopień niepełnosprawności intelektualnej. Wśród badanych znajdują się osoby zarówno z lekkim, umiarkowanym jak i znacznym stopniem niepełnosprawności intelektualnej. Ponad połowa badanych (52%) to osoby z umiarkowanym stopniem. Lekki stopień upośledzenia umysłowego charakteryzuje niespełna 1/5 badanych, natomiast umiarkowane upośledzenie stwierdzone jest u blisko 1/3 badanych osób.

3. Wyniki badań własnych

Marzenia dorosłych osób z niepełnosprawnością umysłową w wymiarze „Marzę by mieć”.

Tab.2. *Marzenia grupy badawczej w wymiarze „Marzę by mieć”*

Kategorie marzeń	Mężczyźni (N=35)		Kobiety (N=25)		Razem (N=60)	
	N	%	N	%	N	%
Sprzęt elektroniczny	14	40,0	8	32,0	22	36,7
Rodzina, przyjaciele	4	11,4	5	20,0	9	15,0
Praca zawodowa	4	11,4	3	12,0	7	11,7
Zdrowie	3	8,6	4	16,0	7	11,7
Pojazdy	3	8,6	1	4,0	4	6,7
Dom (mieszkanie)	3	8,6	1	4,0	4	6,7
Inne	4	11,4	3	12,0	7	11,7

Źródło: opracowanie własne

Marzenia osób dorosłych z niepełnosprawnością umysłową są takie same jak każdego z nas. Badania wskazują, że osoby te chcą pracować (11,7%), uczestniczyć w życiu towarzyskim wraz z przyjaciółmi oraz założyć własną rodzinę (15%). Deklarowana chęć założenia rodziny jest silniejsza u kobiet i wiąże się bezpośrednio z marzeniami materialnymi. Respondenci snują wizje posiadania własnego mieszkania w którym będą się czuli bezpieczni i szczęśliwi wyposażonego w nowe meble (kategoria: inne) oraz nowoczesny sprzęt. Tylko 6,7% badanych ujawnia marzenie by stać się właścicielem pojazdu (rower, skuter, samochód).

Warto zauważyć, iż „mieć” w pragnieniach dorosłych z niepełnosprawnością umysłową wiąże się z dużą grupą dążeń dotyczących wartości pozamaterialnych. Uzyskane wyniki wskazują, iż blisko 39% badanych osób przedkłada w swoich marzeniach wartości takie jak rodzina, przyjaciele, praca zawodowa, zdrowie nad dobra materialne. Zaskakujące natomiast może być, iż żaden z respondentów nie ujawnił marzeń związanych z rekreacją. Można przypuszczać, iż warsztaty terapii zajęciowej jako placówki aktywizujące społecznie w pełnym stopniu zaspokajają potrzeby badanych związane z rekreacją, zwiedzaniem, podróżowaniem, wypoczynkiem. Z rozmów prowadzonych z kierownikami placówek

wynika, iż kilkakrotnie w roku grupy wyjeżdżają na kilkudniowe wycieczki zarówno krajowe jak i zagraniczne.

Warto również zauważyć, iż żadna z badanych osób nie snuje marzeń o posiadaniu pieniędzy czy bogactwa. Wydaje się prawdopodobne, iż otrzymywane w WTZ środki do treningu ekonomicznego, którymi w większości przypadków samodzielnie dysponują badani zapewniają im poczucie zadowolenia finansowego. Zapewne również samo pojęcie bogactwa w percepcji badanych jest abstrakcyjne, stąd też w wizjach badanych pojawiały się każdorazowo obrazy konkretnych dóbr.

Porównując w rozważanym wymiarze rozkład marzeń w grupie mężczyzn oraz kobiet zauważyć możemy, iż w katalogu marzeń obydwu grup znajdują się takie same kategorie. Zarówno w grupie mężczyzn (40,0%) jak i kobiet (32,0%) na najwyższej pozycji plasują się marzenia dotyczące posiadaniu sprzętu elektronicznego. Więcej mężczyzn (8,6%) aniżeli kobiet (4,0%) ujawnia dążenia do posiadania własnego pojazdu oraz domu. Z kolei kobiety w większym stopniu niż mężczyźni chcą cieszyć się zdrowiem, posiadać rodzinę oraz przyjaciół. Warto zauważyć, iż zarówno kobiety (12%), jak i mężczyźni (11,4%) wyrazili swoje marzenie „by mieć pracę”.

Marzenia dorosłych osób z niepełnosprawnością umysłową w wymiarze „Marzę by umieć”.

Tab.3. *Marzenia grupy badawczej w wymiarze „Marzę by umieć”*

Kategorie marzeń	Mężczyźni (N=35)		Kobiety (N=25)		Razem (N=60)	
	N	%	N	%	N	%
Umiejętności zawodowe	8	22,9	6	24,0	14	23,3
Umiejętności szkolne	8	22,9	1	4,0	9	15,0
Obsługa sprzętu elektronicznego	7	20,0	2	8,0	9	15,0
Postawy zawodowe	4	11,4	7	28,0	11	18,3
Umiejętności artystyczne	5	14,3	2	8,0	7	11,7
Samodzielność życiowa	2	5,7	3	12,0	5	8,3
Znajomość języków obcych	1	2,9	4	16,0	5	8,3

Źródło: opracowanie własne

Dane empiryczne wskazują, iż w marzeniach grupy badawczej pojawiają się umiejętności niezbędne do wypełniania ról jakie wyznacza dorosłość. Łatwo również zauważyć, iż treść marzeń podopiecznych warsztatów terapii zajęciowej pozostaje w ścisłym związku z ustawowymi zadaniami placówek. Jednym z głównych wskaźników dorosłości jest usamodzielnienie życiowe, podjęcie zatrudnienia i co z tym związane - pełnienie roli

pracownika. Znajduje to odzwierciedlenie w moich wynikach badań. Marzenia związane z ukształtowaniem umiejętności zawodowych oraz postaw zawodowych ujawniło ponad 40% badanych. Wśród umiejętności zawodowych badane osoby najczęściej wskazywały preferencje konkretnych czynności zawodowych jak: gotowanie, szycie na maszynie, opieka nad człowiekiem starszym i dzieckiem, spawanie, obsługa kasy fiskalnej, pielęgnacja kwiatów ogrodowych. Marzenia związane z wypracowaniem postaw zawodowych określone były w sposób bardzo ogólny, najczęściej - „marzę, by umieć dobrze pracować”, „chcę być dobrym pracownikiem”- ale oddają wyraźne pragnienia badanych związane nie tylko z podjęciem aktywności zawodowej, ale również umiejętnym i sumiennym wypełnianiem swoich obowiązków.

Warto również zwrócić uwagę, iż 15,0 % ogółu badanych marzy o opanowaniu podstawowych umiejętności szkolnych związanych z pisaniem, czytaniem, liczeniem. Dla wielu spośród nich brak powyższych umiejętności stanowi istotną barierę w nabywaniu dalszych kompetencji osobistych. W pragnieniach badanych pojawiają się również umiejętności związane z obsługą i wykorzystaniem sprzętu elektronicznego (sprzęt komputerowy, audio, telefon komórkowy). W wypowiedziach badanych pojawiały się stwierdzenia: „marzę, by umieć korzystać z Internetu, „chciałbym się nauczyć pisać na komputerze”, „chciałbym umieć wysyłać wiadomości przez Internet”, „chciałbym smsować z kolegami”.

Rozwój umiejętności związanych z szeroko rozumianą sztuką jest wyrażany w swoich pragnieniach przez blisko 12% ogółu badanych. Najczęstsze formy ekspresji artystycznej w wizjach badanych to: malarstwo, taniec, śpiew oraz gra na instrumencie muzycznym. Interesujące wydają się również marzenia ujęte w kategorię „samodzielność życiowa” wyrażone przez ponad 8% grupy badawczej, która pragnie opanować umiejętności konieczne do niezależności osobistej, samodzielności oraz swobody działania w różnych obszarach codziennego funkcjonowania. Osoby te bardzo chcą nabyć umiejętności niezbędne do decydowania o codziennych sprawach dotyczących ich życia np. w co się ubierać, co zjeść na śniadanie, jak wykorzystać czas wolny, z kim się spotykać. W tej kategorii najczęściej pojawiały się stwierdzenia ogólne: „marzę by być samodzielnym człowiekiem”, bądź bardziej szczegółowe: „marzę by nauczyć się dojeżdżać na zajęcia do WTZ”, „marzę by samodzielnie robić zakupy”, „chciałbym umieć opiekować się rodzeństwem”.

W wizjach ponad 8% badanych pojawia się również pragnienie posługiwania się językiem obcym. Tu badani wskazywali najczęściej na język angielski. Wydaje się

prawdopodobne, iż źródłem powyższego marzenia może być udział grupy badawczej równocześnie z prowadzonymi badaniami w zajęciach „Seventy seven” wchodzących w cykl programu „Jestem dorosły-Chcę pracować”. Te właśnie zajęcia podczas ewaluacji programu oceniane były przez badanych bardzo wysoko, były oczekiwanymi i wyzwały wiele pozytywnych emocji.

Rozpatrując rozkład marzeń w wymiarze „Marzę by umieć” w grupie kobiet i mężczyzn możemy stwierdzić, iż marzenia o nabyciu konkretnych sprawności, uzdolnień, kwalifikacji - zarówno kobiet jak i mężczyzn - zawierają się w tych samych skategoryzowanych zbiorach poszczególnych umiejętności, jednak preferencje dotyczące konkretnych umiejętności w większości przypadków kształtują się odmiennie w obydwu opisywanych grupach. W najwyższym stopniu zbieżne są marzenia związane z rozwijaniem konkretnych umiejętności zawodowych. Zarówno w grupie mężczyzn jak i kobiet ponad 20% badanych marzy by opanować czynności pozwalające na wykonywanie pracy w ściśle określonym zawodzie. Z kolei, największe różnice uwidaczniają się w marzeniach związanych z opanowaniem umiejętności szkolnych – które są wysoko preferowane przez mężczyzn (22,9%) a słabo ujawniane w grupie kobiet (4,0%). W marzeniach kobiet znacznie częściej pojawiają się pragnienia ujęte w kategorię „Postawy zawodowe”, „Samodzielność życiowa” oraz „Znajomość języków obcych”

Marzenia dorosłych osób z niepełnosprawnością umysłową w wymiarze „Marzę by się stać”.

Tab.4. *Marzenia grupy badawczej w wymiarze „Marzę by się stać”*

Kategorie marzeń	Mężczyźni (N=35)		Kobiety (N=25)		Razem (N=60)	
	N	%	N	%	N	%
Kwalifikacje zawodowe	17	48,6	14	56,0	31	51,7
Samodzielność życiowa	6	17,1	3	12,0	9	15,0
Postawy zawodowe	5	14,3	2	8,0	7	11,7
Działalność artystyczna	4	11,4	2	8,0	6	10,0
Cechy charakteru	3	8,6	4	16,0	7	11,7

Źródło: opracowanie własne

„Stać się” w pragnieniach badanych osób odnosi się zarówno do funkcjonowania w różnorodnych rolach (zawodowych, artystycznych, społecznych) jak i wartości (postawy zawodowe, cechy charakteru). Na pierwszym planie w wizjach respondentów pojawiają się

ściśle określone kwalifikacje zawodowe (51,7%) jak: kucharz, krawiec, ogrodnik, pracownik hurtowni, pracownik biurowy, murarz, prezenter muzyki. Preferencje artystyczne odnajdujemy w marzeniach 10,0% badanych, którzy wskazują, iż w przyszłości chcieliby być związani ze sceną - tancerz, piosenkarz. Z kolei, stwierdzenie „marzę by stać się samodzielnym człowiekiem” wyrażone przez 15,0% ogółu badanych jest wyrazem potrzeby autonomii życiowej, swobody i niezależności działania.

Dane empiryczne wskazują również, iż badani w swoich marzeniach nie tylko utożsamiają się z określoną aktywnością, ale wyrażają także pragnienie by w podejmowanych aktywnościach odznaczać się pozytywnymi cechami charakteru lub postępować zgodnie z zasadami etyki zawodowej. W wypowiedziach badanych pojawiały się następujące stwierdzenia: „marzę by stać się dobrym człowiekiem”, „marzę by stać się lepszym człowiekiem”, „... odważnym, mądrym, wyjątkowym, porządnym”, „marzę by stać się dobrym pracownikiem”, „marzę by stać się pracowitym, obowiązkowym, pilnym, zdyscyplinowanym”.

Dokonując analizy porównawczej w grupie dorosłych kobiet i mężczyzn z niepełnosprawnością intelektualną w wymiarze „marzę by się stać” stwierdzić możemy, iż zarówno zdecydowanie najwięcej mężczyzn (48,6%) jak i kobiet (56,0%) marzy by stać się w przyszłości wykwalifikowanym pracownikiem. Grupa mężczyzn (14,3%) wyraźniej niż kobiety (8,0%) eksponuje marzenia związane z etyką zawodową. Z kolei w marzeniach kobiet częściej zarysowują się wizje by w przyszłości wyróżniać się pozytywnymi cechami charakteru.

IV. Wnioski

Podjmując powyższą problematykę miałam nadzieję, iż nie tylko pomoże mi ona poznać jakie pragnienia wyraża grupa badawcza, ale również uzyskane rezultaty ułatwią planowanie pracy rehabilitacyjnej dla uczestników warsztatów terapii zajęciowej z uwzględnieniem ich pragnień, dążeń i zamiarów.

Analiza ankiet potwierdziła, iż wszystkie badane osoby potrafiły dobrze określić własne pragnienia i dążenia. Grupa badawcza właściwie formułowała swoje marzenia odróżniając te które wymagają nakładu finansowego od tych, których spełnienie wymaga pracy i własnego trudu. Większość zaprezentowanych marzeń można również uznać za realne do osiągnięcia przez badanych.

Pierwszy analizowany obszar poszukiwań badawczych dostarczył informacji na temat marzeń w wymiarze „Marzę by mieć”. Uzyskane dane pozwoliły na utworzenie katalogu dóbr materialnych oraz wartości pozamaterialnych o posiadaniu których marzy grupa badawcza. Warto podkreślić, iż blisko 40% dorosłych z niepełnosprawnością umysłową w swoich pragnieniach wysoko ceni wartości pozamaterialne takie jak: zdrowie, rodzina, przyjaźń czy też praca zawodowa. Można zatem sądzić, iż badani pragną w przyszłości aktywnie modelować swoje życie prywatne i towarzyskie. Wśród dóbr materialnych badani najczęściej ujawniali pragnienie posiadania sprzętu elektronicznego, własnego domu czy też pojazdu.

Dalsze rozważania wyłoniły obraz umiejętności, których opanowanie najczęściej pojawiało się w pragnieniach uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej. Uzyskane wyniki wskazały, iż w marzeniach blisko 42% badanych pojawiają się preferencje konkretnych czynności zawodowych jak również umiejętności dotyczące postaw zawodowych. Z jednej strony jest to fakt optymistyczny, gdyż właśnie okres dorosłości wyznacza nowe zadania związane przede wszystkim z aktywnością zawodową, z drugiej strony nasuwa się pytanie: dlaczego w marzeniach tylko niespełna połowy grupy pojawiają się wizje związane z pracą zawodową? Być może, odpowiedź na to pytanie odnajdziemy śledząc dalsze kategorie marzeń rozważanego obszaru. Przypuszczać bowiem można, iż duża część grupy badawczej, to osoby które w danym momencie nie rokują jeszcze pozytywnie na usamodzielnienie zawodowe a w chwili obecnej wypracowują umiejętności niezbędne do funkcjonowania społecznego. Potwierdzeniem powyższego mogą być marzenia wyrażane przez 15,0% badanych osób związane z dążeniem do osiągnięcia samodzielności życiowej oraz marzenia 8,0% badanych, którzy pragną opanować elementarne umiejętności szkolne.

Przeprowadzone badania pozwalają również wysnuć wniosek, iż najistotniejszym źródłem marzeń grupy badawczej w omawianym wymiarze jest niewątpliwie warsztat terapii zajęciowej. Wszystkie ujawnione w marzeniach umiejętności są tożsame z formami terapii oraz treningami umiejętności w których na co dzień uczestniczą badani. Można też przypuszczać, iż spektakularne sukcesy w różnych dziedzinach sportu czy też twórczości artystycznej uczestników warsztatów terapii zajęciowej mogą pobudzać wyobrażenia u ich kolegów a tym samym motywować ich do pracy nad rozwojem określonych umiejętności.

Ostatnie ze sformułowanych pytań badawczych dotyczyło uzyskania odpowiedzi na pytanie: kim w przyszłości chcieliby być - kim chcieliby się stać uczestnicy Warsztatu Terapii Zajęciowej. Prowadzone analizy wykazały, iż najliczniejsze w tym wymiarze

marzenia dotyczą funkcjonowania badanych w rolach zawodowych, artystycznych i społecznych, przy czym ponad połowa marzeń związana jest z podejmowaniem ról zawodowych. Marzenia zawodowe moich respondentów są dowodem na to, iż ich aspiracje ukształtowane są bardzo realistycznie. W swoich wizjach ujawniali takie zawody jak: kucharz, krawiec, ogrodnik, pracownik hurtowni, pracownik biurowy, murarz, prezenter muzyki, co świadczy, że właściwie oceniają swoje możliwości zawodowe oraz mają właściwie ukształtowaną samoocenę. Prowadzone rozważania pokazały również, iż „być”, „stać się” w marzeniach badanych osób znaczy również - odznaczać się, wyróżniać pewnymi wartościami. W tym zakresie preferowane przez dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną wartości odnoszą się zarówno do ukształtowania pożądanых postaw zawodowych, postępowania zgodnego z etyką zawodową jak również wypracowania określonych, pozytywnych cech charakteru.

Aktualnie coraz więcej wiemy o funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnością intelektualną, możliwościach usprawniania oraz aktywizowania ich rozwoju. Wiedza ta, pogłębiona znajomością ich marzeń daje możliwość spojrzenia na osoby niepełnosprawne z szerszej perspektywy a tym samym oparcia oddziaływań rehabilitacyjnych na ich zamiłowaniach, aspiracjach, wewnętrznych dążeniach i pragnieniach. Okres wczesnej dorosłości to czas formułowania życiowych planów, gdyż wtedy najsilniej pojawia się zainteresowanie przyszłością oraz wyobrażenia o tym, co ma nadejść. Podstawą projektowania planów przyszłościowych jest wiedza jednostki o samym sobie, własnych potrzebach, wartościach i możliwościach. Nie bez znaczenia dla planowania przyszłości przez osobę z niepełnosprawnością umysłową jest również znajomość własnych pragnień i marzeń oraz ich znaczącej funkcji dla wszechstronnego rozwoju.

Ograniczenia w sferze umysłowej utrudniają możliwość wpływania na własny los oraz podejmowanie zamierzonych i intencjonalnych działań a tym samym realistycznego krystalizowania swojej przyszłości. Ważne zatem z punktu wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną w projektowaniu planów przyszłościowych jest rozwijanie u tych osób umiejętności przekształcania marzeń na długo- i krótkofalowe cele życiowe. Warto więc uświadamiać podopiecznych warsztatu terapii zajęciowej, że placówka ta nie jest ostatecznym miejscem ich rozwoju zawodowego a jedynie jedną z form, jednym z celów ich aktywizacji społecznej i zawodowej.

Wsparcie dorosłych osób z niepełnosprawnością umysłową w realizacji ich marzeń, dążeń i aspiracji pozwoli z jednej strony uczynić osoby te podmiotem oddziaływań rehabilitacyjnych, z drugiej zaś będzie dla nich szansą uzyskania większej autonomii oraz umiejętności kierowania własnym życiem - co niewątpliwie przyczyni się do poprawy ich subiektywnej jakości życia i osiągnięcia osobistego szczęścia.

Bibliografia

- Dryden, G., Vos, J. (2000). *Rewolucja w uczeniu się*. Poznań: Wydawnictwo Moderski i Spółka.
- Dubisz, S. (2008). Marzenie (hasło). W: S. Dubisz (red), *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Dymara, B. (1999). *Dziecko w świecie marzeń*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Mądry, M. (2010). Plany i marzenia w życiu człowieka. Teoretyczne podstawy badań. *Scripta Comeniana Lesnensia*,(8), 87-107.
- Obuchowski, K. (1993). *Człowiek intencjonalny*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Waloszek, D. (2004). Marzenia dzieci i młodzieży. W: T. Pilch (red), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie "Żak", T. 3, M-O, 82-88.
- Szurawski, M. (2008). *Pamięć i intelekt. Trening mistrzowski*. Łódź: Wydawnictwo AHA.

